МІЙ ГОДИННИК

Повчальне оповіданнячко

Мій прегарний новий годинник півтора року йшов не відстаючи, не забігаючи вперед, не зупиняючись, і ніщо в ньому не ламалось. Я вже повірив був, що його судження про час непохибне і що механізм його непідвладний старості, ані смерті. Та врешті я якось забув його накрутити вранці, і він зупинився. Мене те засмутило, мов недобрий знак, що віщував якесь тяжке й неминуче лихо. Та помалу я заспокоївся, наставив годинника наздогад і прогнав геть свої передчуття й забобони. А другого дня зайшов до найліпшої ювелірної крамниці, щоб мені його наставили на точний час. Сам господар узяв годинника з моїх рук і почав наставляти. Тоді сказав: "Він у вас відстає на чотири хвилини, треба трошки повернути регулятора". Я хотів був його спинити, втлумачити йому, що годинник весь час ішов дуже точно. Та де там! Ця капустяна голова бачила тільки, що він на чотири хвилини відстає і що регулятора треба трошки пересунути. Отож, поки я тупцяв навколо нього та благав не чіпати нічого в годиннику, він незворушно й безжально зробив те ганебне діло. І мій годинник став забігати наперед. Він забігав щодень швидше й швидше. За тиждень його вже пойняла люта гарячка, і пульс йому підскочив до ста п’ятдесяти в холодку. А за два місяці він лишив далеко позаду всі годинники міста й на тринадцять днів з гаком випередив календар. Ще кружляло в повітрі жовте листя, а він уже тішився листопадовим сніжком. Він руйнував мене, підганяючи сплату комірного, всіляких рахунків тощо, аж мені снаги не стало, і я поніс його направити до годинникаря. Той спитав мене, чи його вже коли лагодили. Я відповів, що ні, досі не було такої потреби. Тоді він із кровожерною втіхою на виду розкрив годинника, встромив собі в око якусь чорну чарочку і втупився в механізм. Потім сказав, що годинника треба не тільки направити, а ще й почистити та змастити – приходьте, мовляв, за тиждень. Почищений, змащений і направлений, мій годинник став іти так повільно, що його цокання дуже нагадувало подзвін. Я почав спізнюватись на поїзди, пропускати умовлені побачення; дійшло

до того, що я став лишатись без обіду. Триденну пільгу на сплату боргу годинник розтяг до чотирьох днів, і мене запізвано до суду. Я помалу зсунувся назад у вчорашній день, тоді в позавчорашній, тоді в минулий тиждень, аж урешті усвідомив, що плентаюсь сам-один як палець десь у позаминулому тижні, а весь світ давно зник з очей далеко попереду. Я відчув, що десь глибоко в душі моїй заворушилась якась потаємна приязнь до мумії фараона в музеї, бажання погомоніти з нею, поділитися одне з одним новинами. Тоді я знову пішов до годинникаря. Той у мене перед очима розібрав годинника до останнього гвинтика і сказав, що в ньому "роздуло цівку" і що на направу потрібно три дні. Після тієї направи годинник став іти добре, але тільки пересічно, так би мовити,– не більше. Півдня він гнав уперед як навіжений і так стугонів, та рипів, та сичав, та чмихав, та порскав, аж я за тим гуком не чув своїх власних думок; і поки він держав той розгін, жоден годинник у цілій країні не міг за ним угнатися. Та другі півдня він усе сповільнював хід і чвалав ледве-ледве, аж поки всі годинники, що їх він повипереджав, знову не наздоганяли його. І кінець кінцем по двадцяти чотирьох годинах він перетинав лінію фінішу точно до хвилини. Загалом він ішов цілком чесно й сумлінно, і ніхто не зміг би сказати, що мій годинник проходить більше чи менше, ніж з нього належиться. Однак пересічна точність – це для годинника чеснота не дуже велика, і я поніс його ще до одного годинникаря. Цей сказав, що в ньому зламалася шпулька. Слава богу, що не гірше щось, відповів я. Сказати правду, я й уявлення не мав, що воно за шпулька, але навіщо ж виставлятися невігласом перед незнайомою людиною. Годинникар полагодив шпульку, але що годинник виграв на цьому, те програв на іншому. Він почав іти, коли йому заманеться: трохи пойде, тоді трохи постоїть. А зупиняючись, щоразу відбивав назад, мов мушкет. Кілька днів я підмощував вати на грудях, та нарешті поніс годинника ще до одного майстра. Той розібрав його вщент і довго крутив той дріб’язок під лупою, тоді сказав, що то якась несправність у спусковому механізмі. Направивши його, майстер знову склав і накрутив годинника. Відтак він почав іти добре, тільки щоразу за десять хвилин до десятої обидві стрілки зчіплювалися, мов складені ножиці, й далі вже крутилися в парі. Ані наймудріший мудрець у світі не міг би добрати, котра ж година на тому годиннику, отож я

знову поніс його лагодити. Новий майстер сказав, що в ньому погнулося скло і ходова пружина теж нерівна. Іще він додав, що деякі деталі час уже обсоюзити. Все те він зробив дуже добре, і відтоді годинник мій почав справляти свою службу досить пристойно, хіба час від часу, як пройде він цілком спокійно годин із вісім, щось у ньому всередині раптом сприсало, й він починав дзижчати, наче джміль, а стрілки – крутитися так швидко, що їх годі було розрізнити; вони зливались у суцільне напівпрозоре кружало над циферблатом. Дальші двадцять чотири години годинник пробігав за шість-сім хвилин, а тоді, бемкнувши, зупинявся. З важким серцем пішов я знову до годинникаря. Дивлячись, як він розбирає годинника, я ладнався вчинити йому суворий перехресний допит, бо справа ставала серйозна. Я заплатив за годинника дві сотні доларів, а на всі направи вже пішло, здавалось мені, тисяч зо дві – зо три. Та дивлячись на годинникаря й чекаючи, що він скаже, я зненацька впізнав у ньому давнього знайомого, колишнього пароплавного машиніста, ще й машиніста абиякого. Він уважно оглянув усі деталі, достоту як і інші годинникарі, а тоді так само впевнено оголосив свого вирока. Він сказав:

– Забагато пари дає, треба запобіжну хлипавку попустити!

Я вколошкав його на місці й поховав своїм коштом.

Мій покійний дядько Вільям, бувало, любив приказувати, що добрий кінь доти добрий, поки не поносить хоч раз, а добрий годинник – поки не попаде в руки годинникареві. Іще він часто дивувався – куди воно діваються всі невдахи бляхарі, та зброярі, та шевці, та ковалі, але ніхто ніколи не міг йому того сказати.

1870